

შენიშვნები არასრულწლოვანთა მართლმსაჯულების ხოლმეზე

ქეთევან მჭედლიშვილი-ჭედრიხი (გერმანია)

სამართლის დოქტორი (ფრაიბურგი), იენის უნივერსიტეტის ლექტორი

საკვანძო სიტყვები:

ელექტრონული, სამაჟური, ბორკილი

არასრულწლოვანთა მართლმსაჯულების კოდექსი, რომელმაც არასრულწლოვანთა პასუხისმგებლობის დამარეგულირებელი ყველა ნორმა მოიცვა, უდაოდ დიდი წინგადადგმული ნაბიჯია ქართული სისხლის სამართლის ჰუმანიზაციის გზაზე. იგი უამრავ მნიშვნელოვან, პროგრესულ ნორმას ითვალსწინებს. იმედია, ქვემოთმოყვანილი შენიშვნები ამ კოდექსის კიდევ უფრო დახვეწას შეუწყობს ხელს.

არასრულწლოვანთა მართლმსაჯულების კოდექსის 26-ე მუხლის მე-2 ნაწილის თანახმად, ასაკის დადგენა ნებისმიერი ხელმისაწვდომი მტკიცებულების საფუძველზე შესაძლებელია. არასრულწლოვნის ასაკის დასადგენ მტკიცებულებებს ოფიციალური დოკუმენტებისა და სპეციალისტის დასკვნის გვერდით, პროექტი მშობლის ან სხვა პირისაგან მიღებულ ინფორმაციებს მიაკუთვნებს. მშობლისაგან ან სხვა პირისაგან მიღებული ინფორმაციის სანდოობა არასრულწლოვნის ასაკის დადგენისას, როდესაც საქმე მის სისხლისსამართლებრივ პასუხისმგებლობას ეხება, საეჭვოა.

ევროპაში და კედოდ, გერმანიაში ოფიციალური დოკუმენტების არარსებობისას არასრულწლოვნის ასაკის დასადგენად რენტგენს იყენებენ. ამ პრაქტიკას გერმანელი მედიკოსები კატეგორიულად ეწინააღმდეგებიან ბავშვის ჯანმრთელობისათვის პოტენციური საშიშროებისა და მისი არასანდოობის გამო. ისინი ხაზს უსვამენ, რომ რენტგენი მხოლოდ სამედიცინო ინდიკაციის შემთხვევაში უნდა იქნას გამოყენებული და არა სამართლებრივი მიზნებისათვის. ამასთანავე, ისინი არასრულწლოვნის ასაკის დასა-

დგენად ოფიციალური დოკუმენტის არარსებობის შემთხვევაში ფსიქოლოგის, პედაგოგის და პედატრის დასკვნას მოითხოვენ.¹ ამიტომაც კარგი იქნებოდა, თუ ამ კოდექსის 26-ე მუხლის მე-2 ნაწილიდან ამოღებული იქნებოდა მშობლის ან სხვა პირისაგან მიღებული ინფორმაციები, როგორც არასრულწლოვანთა ასაკის დადგენის საშუალება და ამასთანავე, დაკონკრეტდებოდა, რომ სპეციალისტი, რომელიც ბავშვის ასაკს ადგენს, აუცილებლად აკადემიური განათლების მქონე ბავშვის ფსიქოლოგი, პედაგოგი და პედატრი უნდა იყოს.

ყურადღება უნდა მიექცეს ასევე სისხლის სამართლის კოდექსის მე-7 მუხლის მე-2 ნაწილს, რომელიც ქმედების მცირე მნიშვნელობის გამო დანაშაულის არარსებობას გამოიხატავს. სისხლის სამართლის პრაქტიკა ამ მუხლს თითქმის არ იყენებს. ეს მუხლი, ფაქტობრივად, მკვდარი მუხლია. დღევანდლამდე არსებული პრაქტიკით ამგვარი ქმედებები ხშირ შემთხვევაში სისხლისსამართლებრივ რეაქციას იწვევდა. ამ მუხლის გამოუყენებლობის საშიშროება დღესაც არსებობს. კარგი იქნებოდა, თუ არასრულწლოვანთა მართლმსაჯულების კოდექსის მეექვსე თავს, რომელიც სისხლისსამართლებრივი პასუხისმგებლობისგან არასრულწლოვნის გათავისუფლებას ეხება, დაემატებოდა მუხლი იმის შესახებ, რომ ქმედების მცირე მნიშვნელოვნებისას სსკ მე-7 მუხლის მე-2 ნაწილზე დაყრდნობით პირის

1 Altersdiagnostik bei jugendlichen Flüchtlingen, http://www.ipnw.de/commonFiles/pdfs/Soziale_Verantwortung/Altersfestsetzung_UMF.pdf

ქართვან მკვლევარის მიერ

მიმართ არავითარი სისხლისსამართლებრივი რეაქცია არ იქნება გამოყენებული.

საქართველოში დღეისათვის განსაკუთრებული აქტუალობით სარგებლობს შინაპატიმრობა ელექტრონული ზედამხედველობით. არასრულწლოვანთა მართლმსაჯულების კოდექსის 69-ე მუხლით შინაპატიმრობა ინიშნება ნაკლებად მძიმე დანაშაულის შემთხვევაში ექვსი თვიდან ერთ წლამდე და ამავე მუხლის მე-5 ნაწილით შინაპატიმრობაზე ზედამხედველობა ელექტრონულად ხორციელდება. ამ ელექტრონული სამაჯურის (სხვა მეცნიერული ჟარგონით — ელექტრონული ბორკილის) გამოყენების პრაქტიკა სისხლის სამართალში დღესდღეობით მრავალ ექვს ბადებს.

ელექტრონული სამაჯურის ტექნიკური და ფინანსური ასპექტები

შესაძლებელია ელექტრონული სამაჯურის ცდომილება და ტექნიკური დეფექტები. გერმანული ჟურნალ „შპიგელის“ მონაცემებით, ამ ცდომილების გამო 2012 წლის აპრილში კალიფორნიის პენიტენციურმა სისტემამ 4.000 ელექტრონული სამაჯური გამოცვალა.² საკითხავია, რამდენად იქნება შესაძლებელი უცხოეთიდან შემოტანილი ელექტრონული სამაჯურის გამოცვლა საქართველოში.

ელექტრონული სამაჯურის მანიპულაცია შესაძლებელია სრულიად უბრალო ფოლგის ქალაქით. ცნობილია, რომ თუ ამ ხელსაწყოს ფოლგის ქალაქს შემოახვევთ, პირის ადგილმდებარეობის დადგენა შეუძლებელი გახდება. ამასთან, ცენტრალურ ოფისში არ მიდის ინფორმაცია ხელსაწყოზე არასასურველი ზემოქმედების განხორციელების შესახებ.

შესაძლებელია ელექტრონული სამაჯურის მოძრობა. გერმანიაში უახლოეს წარსულში პირობით ვადამდე გათავისუფლებულმა ქალმა სამაჯური მოიძრო და დანაშაული ჩაიდინა.³

ელექტრონული სამაჯური ძვირია. ავსტრიაში, იუსტიციის სამინისტროს მონაცემებით, ერთი ელექტრონული სამაჯურის დაფინანსება

2 <http://www.spiegel.de/netzwelt/gadgets/elektronische-fussfessel-kalifornische-behoerde-sieht-sicherheit-slucken-a-891899.html>
3 http://www.deutschlandfunk.de/ueberwachung-die-grenzen-der-elektronischen-fussfessel.1148.de.html?dram:article_id=278098

დღეში 22 ევრო ჯდება, რასაც, შესაძლებლობის შემთხვევაში, თავად პირობით ვადამდე გათავისუფლებული იხდის.⁴

ელექტრონული სამაჯურის ფსიქოლოგიური და სამართლებრივი ასპექტები

ფსიქოლოგების კვლევით დადგენილია, რომ ელექტრონული ბორკილის სრულწლოვან და ფსიქიკურად მდგრად მატარებელ დამნაშავეს 6 თვის შემდეგ ფსიქიკური გადახრები აღენიშნება. ამიტომაც შევდეთმა სრულწლოვანთა მიმართ ელექტრონული სამაჯურის გამოყენება 40 დღით შეზღუდა.⁵ ამ კოდექსის 68-ე მუხლით შინაპატიმრობა არასრულწლოვნის მიმართ ექვსი თვიდან ერთ წლამდე ინიშნება. საკითხავია, რა ფსიქოლოგიურ ზემოქმედებას მოახდენს ამგვარი მონიტორინგი არასრულწლოვანის ჯერ კიდევ ჩამოუყალიბებელ ფსიქიკაზე.⁶

გერმანიაში ამგვარი ღონისძიება უმრავლეს შემთხვევაში იმ საშიშ დამნაშავეთა მიმართ გამოიყენება, რომელთაგანაც, დიდი ალბათობით, რეციდივია მოსალოდნელი. როგორც ვხედავთ, შინაპატიმრობა ელექტრონული ზედამხედველობით მეტად მკაცრი რეაქციაა ნაკლებად მძიმე დანაშაულზე (ამ კოდექსის 69-ე მუხლი) და შესაბამისად მისი გამოყენება არაპროპორციულია.

ელექტრონული სამაჯურით პრევენცია არაა გარანტირებული. გერმანიაში ამ ბორკილის მატარებელმა პედოფილმა, რომელსაც აკრძალული ჰქონდა საბავშვო დაწესებულებებთან მიახლოება, ნაცნობის ბავშვი საკუთარ სახლში

4 Strafvollzug im Österreich, S. 35, Stand 2013. https://www.justiz.gv.at/web2013/file/2c94848b47af5e070148aba8bc8c1661.de.0/strafvollzug_download.pdf
5 Önel, S. 12 Verfassungsmäßigkeit und Effektivität der „elektronischen Fußfessel“, in: Jahrbuch des Kriminalwissenschaftlichen Instituts der Leibniz Universität Hannover, Band 1, 2012, S.12. ელექტრონული სამაჯურის გამოყენების მაქსიმალური ხანგრძლიობა ევროპის ქვეყნებში ერთი წელია, თუმცა პრაქტიკაში მაქსიმალური ხანგრძლივობის მხოლოდ ნახევარს ვხვდებით, იქვე.
6 პირთა საშუალო ასაკი, რომელთა მიმართაც ელექტრონული სამაჯური გამოიყენება, დაახლოებით 30 წელია! მხოლოდ ინგლისში აღწევს ამ პირთა საშუალო ასაკი 27 წელს. Önel, S. 12 Verfassungsmäßigkeit und Effektivität der „elektronischen Fußfessel“, in: Jahrbuch des Kriminalwissenschaftlichen Instituts der Leibniz Universität Hannover, Band 1, 2012, S.13.

გააუპატიურა. ამიტომაც გერმანიის პოლიციის პროფკავშირები ამ საშუალებას მხოლოდ „მოსახლეობის დამამშვიდებელ სარისკო აბს“ უწოდებენ.⁷

ელექტრონული სამაჯურის **სიძვირის** გამო გერმანიაში მსჯავრდებულის მიერ ელექტრონული სამაჯურის თანადაფინანსებაზე საუბრობენ. თუ საქართველოში ამგვარი თანადაფინანსება საჭირო გახდა, ეს სასჯელი არასრულწლოვნის ოჯახის მიმართ შეფარდებული შეფარული ჯარიმა იქნება.

ევროპის გამოცდილებამ აჩვენა, რომ ელექტრონული სამაჯური საპატიმროთა განტვირთვამდე ვერ მიგვიყვანს. პირიქით, სახელწიფოს კონტროლი გაფართოვდება (*net widening*), ანუ სასამართლო ამ სამაჯურს გამოიყენებენ მაშინ, როდესაც სხვა, უფრო მსუბუქი, არასაპატიმრო სასჯელის გამოყენებაც იქნებოდა შესაძლებელი.⁸

ამასთანავე უნდა აღინიშნოს ისიც, რომ ამ

7 http://www.gdp.de/gdp/gdprnw.nsf/id/DE_Elektronische-Fussfessel-ist-riskante-Beruhigungsspiel

8 Önel, S. 2012. 12 Verfassungsmäßigkeit und Effektivität der „elektronischen Fußfessel“. in: Jahrbuch des Kriminalwissenschaftlichen Instituts der Leibniz Universität Hannover, Band 1, S. 20.

კოდექსის მე-13 მუხლი **არასრულწლოვნის პირადი ცხოვრების დაცვას** ითვალისწინებს. ამ მუხლის მე-2 ნაწილის თანახმად, ინფორმაცია არასრულწლოვნის ნასამართლობის შესახებ საჯარო არაა. ასევე დაუშვებელია არასრულწლოვნის პერსონალური მონაცემების რაიმე სახით გამჟღავნება, ან გამოქვეყნება. ელექტრონული სამაჯური ყველა ადამიანისათვის ხილვადია და არასრულწლოვნის ნასამართლობას საჯაროს ხდის. შესაბამისად მოხდება მისი სტიგმატიზაცია და მარგინალიზაცია.⁹ ამგვარად, ელექტრონული სამაჯურის გამოყენება აღნიშნულ მუხლს ეწინააღმდეგება.

ელექტრონულმა სამაჯურმა შეიძლება კარგი შედეგები აჩვენოს არასრულწლოვნის პირობით ვადამდე გათავისუფლების შემთხვევაში. თუმცა თუ არასრულწლოვანი პირობით ვადამდე გათავისუფლებას იმსახურებს, მაშინ ამგვარი ზედამხედველობაც ზედმეტი იქნება.

იმედია, ეს მოკლე სტატია საქართველოში აღნიშნულ პრობლემებთან დაკავშირებით სამეცნიერო დისკუსიას დაუდებს სათავეს.

9 *Scherzberg*, 2009. Pro &Kontra, Elektronische Fußfessel als Alternative?. in: Zeitschrift für Rechtspolitik, 31 (31).

NOTES ON JUVENILE JUSTICE CODE

Ketewan Mtschedlischwili-Hädrich (Germany)

Doctor of Law (Freiburg) , Lecturer of University of Jena

REZUME

Key words:

ELECTRONIC, BRACELET, ANKLE

The report deals with the important issues of the Juvenile Justice Code, such as methods of age determination and electronic monitoring. The focus is set on determining the age with the X-rays, which is not namely foreseen in this Code and negative results of the electronic monitoring on the physical and psycho-

logical development of a young offender, as well as technical and legal issues of electronic monitoring. The author concludes that these both technical measures are unacceptable for the newly created Georgian Juvenile Justice Criminal code.

Notes:

1. Altersdiagnostik bei jugendlichen Flüchtlingen, http://www.ipnw.de/commonFiles/pdfs/Soziale_Verantwortung/Altersfestsetzung_UMF.pdf (DEUTS)
2. <http://www.spiegel.de/netzwelt/gadgets/elektronische-fussfessel-kalifornische-behoerde-sieht-sicherheitsluecken-a-891899.html>. (DEUTS)
3. http://www.deutschlandfunk.de/ueberwachung-die-grenzen-der-elektronischen-fussfessel.1148.de.html?dram:article_id=278098. (DEUTS)
4. Strafvollzug im Österreich, S. 35, Stand 2013. https://www.justiz.gv.at/web2013/file/2c-94848b47af5e070148aba8bc8c1661.de.0/strafvollzug_download.pdf (DEUTS)
5. *Önel*, S. 12 Verfassungsmäßigkeit und Effektivität der „elektronischen Fußfessel“, in: Jahrbuch des Kriminalwissenschaftlichen Instituts der Leibniz Universität Hannover, Band 1, 2012, S.12. (DEUTS)
6. *Önel*, S. 12 Verfassungsmäßigkeit und Effektivität der „elektronischen Fußfessel“, in: Jahrbuch des Kriminalwissenschaftlichen Instituts der Leibniz Universität Hannover, Band 1, 2012, S.13. (DEUTS)
7. http://www.gdp.de/gdp/gdpnrw.nsf/id/DE_Elektronische-Fussfessel-ist-riskante-Beruhigungspille. (DEUTS)
8. *Önel*, S. 12 Verfassungsmäßigkeit und Effektivität der „elektronischen Fußfessel“, in: Jahrbuch des Kriminalwissenschaftlichen Instituts der Leibniz Universität Hannover, Band 1, 2012, S. 20. (DEUTS)
9. *Scherzberg*, 2009. Pro & Kontra, Elektronische Fußfessel als Alternative? in: Zeitschrift für Rechtspolitik, 31 (31). (DEUTS)